

různé

OBCHOD SO ZBRAŇAMI V EKONOMIKE A POLITIKE VYSPELÝCH KAPITALISTICKÝCH ŠTÁTŮV

Major PhDr. Vladimír Šeřík, CSc.

V sedemdesiatych rokoch sa stále výraznejšou črtou horúčkovitého kvalitatívneho zbrojenia súčasného kapitalizmu stáva militarizácia vonkajších ekonomických vzťahov kapitalistického sveta, ktorá sa prejavuje predovšetkým tendenciou k integrácii zbrojnej výroby krajín NATO a rozširovaním zahraničného trhu vojenskej produkcie.

Trh vojenskej produkcie sa tak stáva významným faktorom v rámci vojnovy ekonomických príprav imperialistických štátov. Jeho význam okrem iných je daný skutočnosťou, že štátne nákupy vojenskej produkcie a služieb vojenského charakteru predstavujú relatívne samostatný trh, ktorý sa do značnej miery vymyká z rámca bežného tržného mechanizmu. Na rozdiel od neho má vojenská produkcia zaručený odbyt, dlhodobý výhľad a celkovo aj pomerne veľkú stabilitu. Základnou črtou tohto trhu je monopolizácia dopytu, tzn. skutočnosť, že na ňom ako monopolný zákazník vystupuje buržoázny štát, čo sa odráža v celom spôsobe realizácie vojenskej produkcie, jej cenovej tvorby a v ziskových efektoch vojensko-priemyselného kapitálu.

Skutočnosť, že výroba zbraní sa za kapitalizmu v niektorých smeroch odlišuje od bežnej tovarovej výroby, vyjadril V. I. Lenin slovami: „Když kapitalisté pracují pro obranu země, tj. pro stát, je jasné, že už to není „čistý“ kapitalismus, ale zvláštní druh národního hospodářství... Zbožní výroba je práce pro neznámý a svobodný trh. Avšak kapitalista „pracující“ pro obranu „nepracuje“ vůbec pro trh, nýbrž pro státní objednávky a dokonce vesměs za peníze, které mu půjčil stát.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 25, SNPL 1956, s. 64–65.)

Rozmach zahraničného trhu vojenskej produkcie nastáva v období po druhej svetovej vojne. Zvýšil sa jeho rozsah, ale aj počet vývozcov vojenskej produkcie. Najväčší podiel na tomto rozmachu majú predovšetkým Spojené štáty americké, Francúzsko a Veľká Británia. Za nimi nasledujú ďalšie vyspelé kapitalistické štáty ako Švédsko, Švajčiarsko, Taliansko. Od polovice sedemdesiatych rokov sa do vývozu vojenskej produkcie výrazne zapojila NSR. Významnou črtou, ktorá ovplyvňuje tento trh, je, že v období po druhej svetovej vojne trh vojenskej produkcie nadobúda štátno-monopolistický charakter a je orientovaný v súlade s cieľmi štátnej politiky imperialistických štátov. To znamená, že dodávky vojenskej produkcie nie sú len zdrojom maximálnych ziskov zbrojárskych koncernov týchto krajín, ale sa stávajú čoraz viac nástrojom štátnej politiky, predovšetkým v USA.

Spojené štáty na trhu vojenskej produkcie majú špecifické postavenie. Vyplýva z pozície založenej na ekonomických, organizačných a politických faktoroch daných postavením USA v kapitalistickom svete a podmienených charakterom kapitalistických výrobných vzťahov. Toto postavenie USA využívajú mimo iného k radu tlakov na svojich partnerov, s cieľom donútiť ich na nákup amerických výrobkov, aj keď technické, operačné a finančné analýzy svedčia v prospech techniky vyrobenej v západnej Európe.

Za programy predaja vojenskej produkcie v USA je zodpovedné Ministerstvo obrany, v rámci ktorého pôsobí DSAA (Defense Security Assistance Agency) — Správa pomoci pri zaistení bezpečnosti. To je pracovná skupina, založená v roku 1971 bývalým prezidentom R. Nixonom, ktorá má rôzne úlohy súvisiace s problémom predaja vojenskej produkcie štátu. Jej funkciou je riadenie, správa a kontrola schválených programov a formulovanie podobných programov v rámci uvedenej oblasti. Všetky aspekty tejto zložitej činnosti vyžadujú súhlas ministra obrany, ktorý je potom štátnym orgánom s celým štátnym aparátom,

za ktorý nesie zodpovednosť výhradne prezident.

Činnosť DSAA zabezpečujú dve sekcie, z ktorých jedna označená DSN (Director Sales Negotiations) je zodpovedná za plnenie všetkých materiálnych funkcií, súvisiacich s akoukoľvek vývoznou predajnou činnosťou a druhou je DMA (Director Military Assistance), ktorá zabezpečuje vývoj použitia všetkých systémov spojených s výcvikom osôb, ktoré budú používať a udržiavať všetky zakúpené zbrane.

Organizácia obchodu so zbraňami vo Francúzsku pokrýva všetky činnosti spojené priamo s predajom, t. j. od začatia konštrukčnej činnosti až po podpísanie kontraktu a v určitých prípadoch ešte ďalej.

Organizácia je pod priamym riadením Ministerstva obrany, ktoré dohliada na výrobu a predaj zbraní národného priemyslu prostredníctvom DMA (Delegation Ministerielle pour l'Armement). Má plniť tieto dva prvoradé ciele: priamo kontrolovať kvalitu výroby a súčasne vytvárať v odberateľskej krajine taký dojem spoľahlivosti a účinnosti, aký môže zaručiť iba priama účasť štátu na exporte.

Postavenie Veľkej Británie vo svetovom exporte zbraní bolo po druhej svetovej vojne oslabené. V súčasnosti sa jeho objem neprestajne zvyšuje. Vrcholným orgánom je Ministerstvo obrany so šéfom výkonnej kancelárie (chief executive — PE) a podtajomníkom, podliehajúcim ministrovi. Systém obchodu so zbraňami vo Veľkej Británii je výsledkom mnohoročných skúseností, ktoré v tejto oblasti krajina má. Je veľmi poplatný koloniálnej minulosti Spojeného kráľovstva.

Ak sa pozorne pozrieme na uvedenú organizáciu obchodu so zbraňami vyspelých kapitalistických krajín ako sú USA, Francúzsko a Veľká Británia vidíme, že napriek určitým odlišnostiam majú jedno spoločné. V organizácii obchodu vystupujú do popredia tri navzájom prepojené základné zložky, ktoré vytvárajú základ vojensko-priemyselných komplexov týchto krajín. Sú to zbrojárske koncerny, Minister-

stvo obrany a štátny aparát. Nimi je dané ich dominujúce postavenie ako v ekonomike, politike, tak aj v ideológii súčasného imperializmu. Otvplyvňujú tak strategické ciele imperializmu na likvidáciu socializmu spolu s presadzovaním svojich mocensko-politických a ziskových záujmov.

Pri charakterizovaní obchodu so zbraňami týchto troch krajín však napriek zjavným skutočnostiam P. Penoni hovorí: "...motivácia pre vytvorenie zložitých organizácií má výhradne komerčne-ekonomickú podstatu, ktorá však v prípade Spojených štátov má rovnako vzťah k politickým problémom. Ak zoberieme do úvahy ročnú hodnotu uskutočnených transakcií je jasné, že cieľom racionalizácie predajných systémov týchto krajín je zabezpečiť dosahované úspechy, ktoré majú nemalý význam pre ich ekonomiku — ako z finančného hľadiska (získanie cudzích mien a následného príspevku platobnej bilancie krajiny), zo spoločenského hľadiska (udržiavanie zamestnanosti v dôležitom odvetví priemyslu v období medzinárodnej ekonomickej krízy) a konečne z technologického hľadiska (vývoj odvetví, majúcich za svoju základňu vyspelú technológiu, ktorá môže byť ďalej vyvíjaná pre použitie v civilnom sektore.)" (Pozri: Penoni P.: *Western Arms Sales. In: Armies and Weapons*, č. 43, 1978, s. 43).

Toto tvrdenie buržoázneho teoretika je poplatné vo všeobecnosti politike vojensko-priemyselných komplexov a zvlášť politike komplexov umiestnených v západnej Európe. Určitá kritika zamerania obchodu so zbraňami USA odhaľuje konkurenčný zápas, ktorý medzi týmito vojensko-priemyselnými komplexami existuje. Vo svojej charakteristike sa však Penoni vyhýba zásadným skutočnostiam, ktoré v súčasnosti zaujímajú všetko mierumilovné ľudstvo na svete a samozrejme predovšetkým aj ľud vyspelých kapitalistických štátov.

Práve preto je potrebné z metodologického hľadiska vychádzať pri skúmaní daného problému z reálnej skutočnosti, a to, že vďaka dôslednej mierotvornej leninskej politike Sovietskeho zväzu a ostatných so-

cialistických krajín, vďaka zmenenému pomeru síl vo svete, sa stal proces uvoľňovania medzinárodného napätia určujúcim faktorom vývoja medzinárodných vzťahov. Z tohoto hľadiska obchod so zbraňami je trvalou hrozbou pre mier, pre proces uvoľňovania napätia vo svete. Neprestajne vytvára možnosti zhoršenia medzinárodných vzťahov, neprestajného zvyšovanie zbrojnej výroby a vojenských výdavkov a tým aj narušovania rovnováhy vojenských síl, ktorá vo svete v súčasnosti existuje.

Druhým, z metodologického hľadiska významným východiskom, je skutočnosť, ktorú vyjadril K. Marx: "Vojna... bezprostredne ekonomicky znamená to isté, ako keby národ časť svojho kapitálu hodil do vody." (Marx K.: *Rukopisy „Grundrisse I"*, Pravda 1974, s. 80.)

Ak vychádzame z naznačených skutočností vidíme, že pre kupujúceho na trhu vojenskej produkcie táto nijaký ekonomický efekt neprináša. Nakúpená produkcia totiž neslúži k obnove reprodukčného procesu krajiny a k jej rozkvetu, ale práve naopak k deštrukcii a odčerpávaniu prostriedkov potrebných pre hospodársky a kultúrny rozvoj krajiny. Pretože povedané slovami B. Engelsa násilie „nemôže dľať peníže, môže nanejvyš peníže už udělané sebrat". (Marx K., Engels B.: *Vybrané spisy*, sv. 4, Svoboda 1977, s. 217.) Pritom cena tejto produkcie sa neprestajne zvyšuje.

Na druhej strane rozširovanie vojenskej výroby, rast militarizácie krajiny zákonite vedie ku hromadeniu rozporov reprodukčného procesu a ku spomaľovaniu, prípadne až k zastaveniu ekonomického rastu a k poklesu výroby, a to aj v hospodársky silných kapitalistických krajinách. Ináč povedané: „Moderní bitevní loď není jen produktem, ale zároveň i ukázkou moderního velkého průmyslu, je to plovoucí tvárna — především ovšem na mrhání penězi." (Tamtiež, s. 223.)

Rozvoj výroby vojenskej produkcie však neposkytuje ani dostatok pracovných príležitostí. Práve naopak, vďaka technicky vyspelým odvetviam s vysokým organickým zložením kapitálu a vysokou úrovňou

produktivity práce, vytvára menej pracovných príležitostí než rast civilnej výroby.

Uvedené skutočnosti Penoni neuvádza a neuvádza ani fakt zrejmy na prvý pohľad. Totiž jediný kto z obchodu so zbraňami a z rozširovania výroby vojenskej produkcie má ekonomický a politický kapitál, sú zbrojárske monopoly a vojensko-priemyselný komplex. O tých však P. Penoni mlčí.

Zisky týchto monopolov sú zaručené takmer za každej situácie, pokiaľ sa vo svete udrží ovzdušie napätia. Úmyselne zhoršujú medzinárodnú situáciu a stupňujú horúčkavité zbrojenie, aby odviekli pozornosť ľudu od vnútorných problémov a sociálnych konfliktov.

Teda nie iba z ekonomických príčin kapitalistické krajiny organizujú obchod so zbraňami, ale predovšetkým z politických. Upevňuje sa tak sila najreakčnejšej špičky — vojensko-priemyselných komplexov a zároveň sa vytvára priestor pre potlačenie revolučného hnutia vo vlastnej krajine a opätovné získanie vplyvu v bývalých kolóniách. Je potrebné totiž vidieť,

že čím viac hrozí týmto podnikateľom zníženie koloniálnych príjmov ako dôsledok národnooslobodzovacieho boja, tým viac vzrastá ich potreba čerpať nadzisky z druheho prameňa — horúčkavitého zbrojenia.

Politický aspekt potvrdzuje ešte jedna skutočnosť. Aby totiž obchodníci so zbraňami mohli realizovať svoj tovar a mať zabezpečený nepretržitý prúd nadziskov zo zbrojenia, musia sa predovšetkým čo najaktívnejšie zaoberať medzinárodnou politikou.

Uvedené fakty ukazujú že za politickými a ekonomickými aspektami obchodu so zbraňami sa predovšetkým skrýva nenávisť k Sovietskemu zväzu a ostatným socialistickými krajinám, medzinárodnému komunistickému a robotníckemu hnutiu, národnooslobodzovaciemu boju a všetkému pokrokovému vo svete. Táto nenávisť je umocňovaná ich snahou po čo najväčších ziskoch a potvrdzuje slová V. I. Lenina, že „Záplava zlata proudí přímo do kapes buržoazních politiků, kteří tvoří úzce spřaženou mezinárodní bandu.“ (Lenin V. I.: *Spisy*, sv. 19, SNPL 1957, s. 97.)

СОДЕРЖАНИЕ

- Полковник Владимир Улрых, кандидат философских наук
Требования XVI съезда КПЧ к повышению качества и эффективности партийно-политической работы при обеспечении боевой готовности ЧНА 3
- Автор статьи, исходя из итогов XVI съезда КПЧ и XXVI съезда КПСС а также из выводов партийного актива ЧНА, разбирает вопросы партийно-политической работы при обеспечении высокой и постоянной боевой готовности. Он обращает особое внимание на: эффективность партийно-политической работы в деятельности командиров, политических работников и партийных организаций, ее комплексность а также на объединение людей, целей и задач с требованиями высокой боевой готовности.

- Полковник Ян Свобода
Актуальные потребности при развитии военно-теоретической мысли командного состава ЧНА 8
- Автор статьи обращает свое внимание на обоснование того, почему указанная проблематика именно на этом этапе является так актуальной. Далее он рассматривает возможности дальнейшего развития военно-теоретической мысли, особенно в области стратегии, оперативной подготовки, теории управления, данных советской военной науки, информационной системы и изменений в армиях государств НАТО. В конце статьи автор намечает основные задачи в области развития творческой военно-научной мысли, а также создания условий для ее развития.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

- Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент
К оперативным маневренным группам в современных операциях 15
- Автор статьи, на основе напечатанных статей в нашем журнале, разбирает некоторые мнения по вопросам оперативных маневренных групп. Он обращает особое внимание на ударную и огневую мощь, маневренные способности, живучесть, самостоятельность, а также непрерывность управления оперативными маневренными группами. Автор кроме этого обращает внимание на работу командующего и его штаба при подготовке групп и при принятии обоснованного решения, а также на роль и место отдельных родов войск в указанных группах.

- Подполковник Павел Пейржимовски
Некоторый опыт из форсирования рек 23
- Автор статьи, на основе опыта из учений, разбирает главные задачи в области форсирования водных преград, применения вертолетов, воздушного тактического десанта, разминирования реки и противоположного берега, использования боевых машин пехоты, а также применения танков при форсировании реки.

- Майор Франтишек Валах
Подготовка к учению „Тарап 81“ 26
- Автор обращает внимание на некоторый опыт приобретенный при подготовке учения. Он подчеркивает новые подходы к работе, формам и способам подготовки командно-штабного учения войск Противовоздушной обороны и фронтовой авиации, а именно в области взаимодействия, решения отдельных задач, а также в разработке основных документов необходимых для руководства учения.

Полковник Карол Поганка
полковник Ян Ганак

К использованию комплекса заданий с совместной банкой дат 35

Автор обращает внимание на возможности использования комплекса заданий в оперативной подготовке, условия, которые мешают использованию указанного комплекса данных, а именно в области внутренних условий и использования применяемой техники.

Полковник Яромир Ланк, кандидат военных наук, доцент

Еще раз к боевым действиям РВА в оперативных маневренных группах . . . 41

Автор в статье далее расширяет вопросы применения Ракетных войск и артиллерии в составе оперативных маневренных групп, обращая особое внимание на: нанесение ракетных ударов и ведение огня артиллерии, маневр, управление и материально-техническое обеспечение.

Полковник Милан Новотны, кандидат военных наук, доцент

Ракетное войско и артиллерия при вводе второго эшелона армии 46

Автор статьи, исходя из решения командующего армией на ввод в сражение второго эшелона, разбирает планирование и организацию обеспечения ввода, комплексное огневое поражение противника, а также содержание его четырех этап.

Подполковник Вацлав Выборны

К применению ПОЗ 52

Автор разбирает предназначение подвижных отрядов заграждения, принципы их организации, планирование применения в бою и операции, возможности указанного отряда, а также организацию и ведение боевых действий в ходе обороны.

Полковник Милош Земан, кандидат военных наук
подполковник Ладислав Машита

Рационализация управления Химическим войскам 58

Автор разбирает возможности сокращения времени необходимого для реализации химического обеспечения, содержание, мероприятия и организацию управления Химического войска. Далее авторы рассматривают содержание планирующих документов, а также возможности автоматизации управления Химическим войскам.

Полковник Михал Гондек

Танк Т-72 63

Автор, исходя из некоторых изменений в боевом применении танков и других бронированных объектов, разбирает тактико-экономические данные развития танковой техники, требования к современной боевой технике, влияния новой техники на развитие тактики и оперативного искусства; кроме этого автор сравнивает главные тактико-технические данные танка Т-72 с танком „Леопард-2“. В заключении он разбирает некоторый опыт из эксплуатации танка Т-72.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К теории противовоздушной операции 71

Усовершенствование управления силами и средствами ПВО 78

ИНФОРМАЦИИ

Майор Владимир Шефчик, кандидат философских наук

Торговля оружием в экономике и политике развитых капиталистических государств 83

Автор разбирает военно-политические вопросы с точки зрения торговли оружием главным образом США, которые имеют на рынке военной продукции особое положение, а также Франции и Великобритании. В заключении он рассматривает указанную проблематику с точки зрения мировой политики Советского Союза и остальных социалистических государств.